

Endnu en oval Aabning har der været i Væggen, som Bruddet gaar igennem. Det ses paa Fig. 1 i Randen yderst til venstre og paa Fig. 3 til højre. Bag ved Hor-

Fig. 1. Skaar af Ildbuk fra N. Nebel. Hornet set fra Siden. 9/11.

net er Overfladen afslaaet. Under dette afslaaede Parti løber en ganske svag Fure, omtrent vandret, ca. $\frac{1}{2}$ cm bred; den kan desværre ikke ses paa Fotografiet.

Saa vidt mig bekendt har man ikke fundet Magen til denne Genstand. Der er dog gjort et Par Fund, der leder Tanken hen paa den. Museet paa Koldinghus foretog i 1901 en Udgravning i en Boplads fra romersk Jernalder i Bastrup, Vamdrup Sogn. Blandt de mange Skaar fandtes nogle mærkelige Brudstykker, der sammensat udgjorde det øverste Parti af en fire-

sidet, indvendig hul og meget tykvægget Genstand. Foroven har den en svagt indbuet Flade, der afsluttes i noget fremspringende, afrundede Hjørner, altsaa svage

Fig. 2. Skaar af Ildbuk fra N. Nebel. Hornet set forfra. 9/11.

Horn. I Siderne er der bevaret Dele af kredsrunde Gennemskæringer.

I Haderslev Museum har Museumsinspektør Hans Neumann været saa venlig at vise mig nogle Skaar fra Gruber i Kastrup, Gram Sogn. Blandt de mange Skaar var der 3 Stykker med veludviklede, ca. 4 cm lange Horn. Alle 3 Skaar er Dele af de øverste Partier af hule Lergenstande med en foroven svagt indbuet eller omtrent vandret Flade og afrundet Side. Ogsaa her er der paa de to Stykker Rande af kredsrunde Gennemskæringer i Siderne, og desuden har alle 3 — i Mod-

sætning til Skaaret fra Bastrup – i det mindste een kredsround Gennemskæring i den øverste Flade. Disse Genstande staar Bastrupfundet saa nær, at de kan henregnes til samme Gruppe.

Det er denne Gruppe, Genstanden fra N. Nebel staar nærmest, selv om her er betydelige Afvigelser.

Sophus Müller har i Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1907 henført Bastrupstykket til den noget sjældne Gruppe Oldsager, der sammenfattes un-

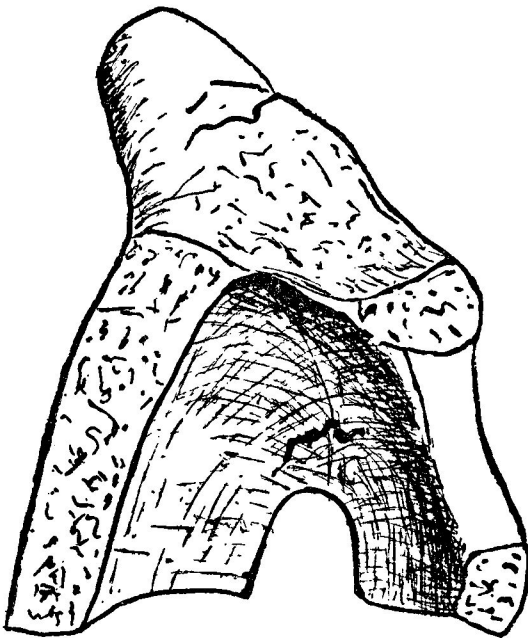

Fig. 3 Skaar af Ildbuk fra N. Nebel, set mod dens hule Indre. 5/11.

der Navnet »Ildbukke«. Ogsaa Kastrupfundet hører afgjort hertil. Det samme maa gælde Stykket fra N. Nebel. Det har nemlig været indrettet efter at skulle

modstaa Ilden. Det kan sluttet af dets hule Indre og gennembrudte Vægge. Ved antikke Lervarer, der skulde udsættes for Ild, var der gerne saadanne Udskæringer eller Hulheder i Foden. Endelig har Stykket de hornede Fremspring, som er almindelige ved Ildbukke. Det maa derfor være en Del af en »Ildbuk«.

Den Type, der er langt den almindeligste blandt de danske Ildbukke fra den ældre Jernalder, afviger meget stærkt fra de foran omtalte enestaaende Stykker fra Bastrup, Kastrup og N. Nebel. Den almindelige Type bestaar af en flad Lerplade med bredere, ofte udhulet Fod. Dens øverste Hjørner er fremspringende, saa Overkanten danner en Bue nedad. Gennem Midten gaar der et ca. 3 cm bredt Hul. I Almindelighed findes de i Stumper og Stykker i Bopladsernes Affaldsgruber eller i Hustomterne. De er sprængt af Ilden, og desuden har de ofte været daarlig brændte. Det gjaldt ogsaa de Brudstykker af Ildbukke af denne Art, som fandtes i en Affaldsgrube fra romersk Jernalder, som jeg for nogle Aar siden undersøgte paa Gaardejer Hartvig Højs Mark i Nørtarp, Lunde Sogn (Matrikuls Nr. 3 a). Det største Skaar er 20 cm langt, 14 cm bredt, den største Tykkelse er 3,5 cm, og Hullet er 2,5 × 3,2 cm. Siderne er ornamenterede med Indtryk af en Finger, Aftryk af Neglen ses. I Spidsen af Hornet paa begge Fragmenter er der ligesom paa N. Nebelstykket en lille Grube, der ialt Fald paa det største Stykke er dannet ved Indtryk af en Finger. Ret betegnende gælder det for begge Stykker, at det er de øvre Dele, der er bevarede.

Om Ildbukkenes Anvendelse har man haft forskellige Meninger. I Almindelighed kommer man ved at høre dette Navn til at tænke paa de Metalstativer, som i Kaminer og aabne Ildsteder tjente til at holde Brænde

stykkerne oppe fra Gulvet, saa der lettere kunde blive Lufttræk under Forbrændingen. Men de hørte især Renaissance til, og Forskningen synes at være enig om, at det ikke er paa den Maade, Oldtidens Ildbukke blev benyttede.

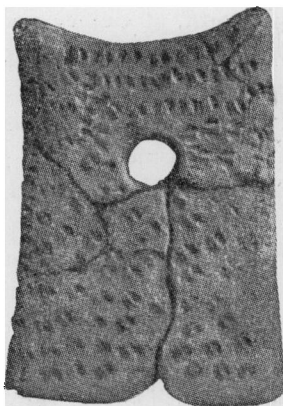

Fig. 4. En af de almindeligste danske Ildbukke fundet i Bopladslag i Brørup sammen med Skaar af flere andre. $\frac{1}{4}$.

Engelske Forskere tyder de Ildbukke, de har fundet i Hustomter fra mykenisk Tid i Thessalien, som Støtte for Stegespid og oplyser, at saaledes bruges de den Dag i Dag i Thessalien. Ifølge Gudmund Hatt ligner Ildbukkene fra mykeniske Bopladser meget den almindelige Type, der findes paa vor ældre Jernalders Bopladser. »Det er en Form, der har holdt sig gennem Aartusinder og har bredt sig over store Dele af Europa«*).

Ildbukkene har været brugt to og to, idet de har været

*) Gudmund Hatt: »Jernalders Bopladser i Himmerland« i »Aarbøger f. nord. Oldkyndighed og Hist.« 1938, S. 149.

forbundet med en Pind, stukket gennem Midterhullet. I »Danmarks Oldtid« skriver Professor Johannes Brøndsted: »Anbragt paa Arnen er et saadant Par Ildbukke med Tværpind et praktisk Apparat til Ristning af Kødstykker, viklet om eller sat paa Pinden.« Det forekommer mig dog tvivlsomt, at det er paa den Maade, de i Almindelighed er brugt. Har de ligesom de thessaliske tjent som Støtte for Stegespid, maa de have været anbragt i Kanten af Ildstedet. Spiddet har hvilet over Tværpinden, saa Spidsen med Kødet paa har raget ind over Baalet, mens man har kunnet dreje Spiddets anden Ende med Hænderne eller har fastgjort den til Gulvet. I Argentina stikker Gauchoerne jo endnu deres Stegespid skraat ned i Gulvet, saa Spiddet hælder ind over Ilden, naar de rister Kød. Det er klart, at det i saadanne Tilfælde vilde være praktisk med en Støtte for Spiddet.

Imidlertid har Ildbukkene ogsaa i visse Tilfælde været brugt ved Husarnen under en rituel Ceremoni.

Allerede Dr. Rudolf Meringer, der i sin Tid bestemte disse Lergenstande som Ildbukke, hævdede, at de gjorde Tjeneste ved Begravelsesfester. — Her i Danmark er der for faa Aar siden fremdraget et Eksempel, der efter alt at dømme viser, at Ildbukkene netop har været brugt ved saadan en Fest. Professor Gudmund Hatts Undersøgelser i en Hustomt paa Skærbæk Hede synes ganske afgjort at vise, at de to Ildbukke har baaret et Bræt, hvorpaa en Urne med brændte Dyreknogler — antagelig Madofre fra et Ligbaal — har været anbragt. Ved samme Gravøl gik det forøvrigt saa hedt til, at Huset brændte!

Naar Ildbukkene har været brugt ved en saadan Ceremoni, kommer de til at minde om Altre. Det ligger nær at tænke sig, at de sjældne Stykker uden Hul

til Forbindelsespind er fremstillet ikke til praktisk, men til religiøst Brug. Hornene og den temmelig store Bredde vilde gøre en saadan Genstand velegnet som Opsats til at bære mindre Ting, der skulde brændes som et Offer paa Arnen. Dette har Sophus Müller hævdet.

Ogsaa de større Altre var i sin Tid forsynede med Horn. I 1. Kongebog 1,51 og 2,28 berettes der om, hvordan Adonja og Joab søger at redde sig fra Salomos Vrede ved at flygte ind i Herrens Telt og klynge sig til Alterets Horn. Jeremias nævner ligeledes »Alterets Horn« (17,1). Museumsinspektør Hans Neumann har i et Foredrag i Oldskriftselskabet ad anden Vej fremført Grunde for, at der i Kastrup havde været en Offerplads.

Der er saaledes adskilligt, der synes at vise, at de sjældne Former af Ildbukke med Horn virkelig har været en Slags Redskaber til helligt Brug, nærmest Altre.

Benyttet Litteratur: Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1892, S. 282–85, do 1907, S. 127–36, do 1938, S. 149
Johannes Brøndsted: Danmarks Oldtid III 124f.

H. K. Kristensen

En Solvogn fra Janderup?

I »Danske Samlinger« 1. Række 2. Bind Side 18 fortællendes det, at der engang ved Midten af det 18. Aarhundrede blev fundet en »Guldvogn« i en Høj i Janderup Sogn. I en Beretning om Sognet fra 1754 (Janderup—Billum Præstearkiv. Pakken Varia) skriver Præsten J. C. Hammer saaledes om Fundet: